

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

**МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАР МЕКЕМЕЛЕРІ АРХИТЕКТУРАСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ
ТЕНДЕНЦИЯСЫ****Дуйсембеков Е.Ж.**duisembekov50673@mail.ruМагистрант Сәулет-құрылыс факультеті, ЕҰУ Л.Н. Гумилев, Астана,
Қазақстан

Ғылыми жетекші: Садыкова С.Ш.

Астана қаласында 2017 жылға дейін 50 балабақша салу жоспарланған. Аталмыш үрдіс қазіргі таңда кезекте тұрған мектепке дейінгі жастағы 12000 бүлдіршіннің балабақша мекемесінде тәлім-тәрбие алуына мүмкіндік береді. Дегенмен, салуға жоспарланған аталмыш балабақша құрылыс ғимараттары ұлттығымызды айшықтайтын нысандар ретінде бой көтеруі қазіргі заман талаптары мен талғамдарына сай келген болар еді. Ол үшін мектепке дейінгі балалар мекемелері өз ұлтымыздың идеясымен, ойымен, қолымен сызылған ғимарат болса, тәуелсіз еліміздің жаңарған азаматтарының талғамына сай келмек.

Қазіргі таңда Қазақстанның барлық ірі қалаларында балабақша мәселесі күн тәртібіндегі өзекті мәселелердің бірі. «2010 жылы «Балапан» бағдарламасы бойынша 50 мектепке дейінгі мекеме пайдалануға берілді. Ал бұл - 11 мыңнан астам жас балғынға арналған жаңа балабақша. 2011 жылы жалпы саны 9095 орынды құрайтын тағы 33 балабақшаны іске қосу көзделінген» [1].

Тәуелсіздік жылдарында Астана қаласында көңіл көтеретін ойын-сауық орындары, ірі сауда орталықтары, мейрамханалар, мейманханалар, бизнес орталықтары көп салынып, есесіне әлеуметтік нысан – мектепке дейінгі мекемелердің үлесі аз болды. Осыны ескерген мемлекет басшысы «100 мектеп, 100 аурухана» атты бағдарламаны қолға алуды үкіметке тапсырды. Нәтижесінде, тек Астанада ғана емес, республика көлемінде әлеуметтік нысандар салына бастады.

Солардың ішінде мектепке дейінгі мекемелердің сапалы салынуы, ғимараттардың барлығы құрылыс нормаларына сай жүргізілуі, сәулет өнерінің айырықша туындысы екендігіне ерекше мән беретін мезгіл жетті. Олай деуіміздің себебі сәулет өнерін қаланың көркі, айнасы ғана емес, жас өрендердің эстетикалық талғамын өсіретін маңызды фактор ретінде танығанымыз абзал.

Егер мектепке дейінгі мекемелердің архитектурасы сәнді әрі талапқа сай болса, балабақша ғимараттардың барлығы ретімен салынса, ауласының ландшафт дизайны керемет, маңайы мұнтаздай таза, көздің жауын алатындай әсем болса, онда оған баратын балалардың да, олардың ата-аналарының да көңіл-күйлері жағымды әсерде болады.

Әсіресе, жас бүлдіршіндерді тәрбиелейтін мекеме ғимараттары неғұрлы әсем салынып, сәулет өнерінің озық идеяларына негізделсе, болашақ өрендердің көңіл күйін соғұрлы көтереді, балалардың психологиясына игі ықпал етеді. Сондықтан, кәсіби архитектураның биік талаптары әсіресе аталмыш сала үшін өте қажет. Оның дамуына бүкіл қоғам болып мүдделі болуға тиіспіз.

Неге десек, жалпы көңілге жайлы, тіршілікке қолайлы орта өркениеттің биік мәдениетіне лайықты саналы, парасатты азаматтарды тәрбиелейтін елеулі фактор.

Қазақстанның кәсіби сәулетшілері зияткерлік потенциалы жағынан келгенде жоғары бағаға лайық. Дегенмен, кей жағдайда жеке тапсырыс беруші құрылыс компаниялары сәулетшілердің пікірімен санаспайтын, ұсыныстарымен келіспейтін жағдайлар практикада баршылық. Тапсырыс беруші компаниялар жұмыстың жеңіл және тез бітуіне, аз шығынмен шаруаны бітіруге мүдделі болатыны заңдылық іспетті.

Мұндай жағдайда әрине, салынатын ғимарат сәулетшінің емес, тендерді жеңіп алған кәсіпкердің ойымен жүзеге асатыны белгілі жайт. Ондай жағдайда архитектор өзінің шығармашылық мақсатына жете алмайтыны аян. Бұл кәсіби архитектураға елеулі салқынын

тигізетін күрделі проблема. Мұны тек мектепке дейінгі балалар мекемелері ғимаратымен байланыстырып отырған жоқпыз. Аталмыш мәселе барлық құрылыс нысандарына қатысты қазіргі заманның өзекті проблемаларының бірі ретінде танылуға тиіс.

Әлемнің барлық елі өз ұлтының ерекшелігін көрсететін сәулет өнерінің болғанын қалайды, оны келешек өрендеріне жастайынан қалыптастыруға тырысады. Осы себептен де, ұлттық архитектура – ғылыми мәселемен қатар шеберлік өнері болып табылады. Барлық құрылыс нысандары, соның ішінде мектепке дейінгі мекемелерге арналған ғимараттар қазақ халықының тарихынан, мәдениетінен, рухани құндылықтарынан сыр шертіп, балалар жүрегінен жол тауып тұруға тиіс.

Алайда кейбір жоба жасаушылардың арасында мектепке дейінгі мекемелерге арналған ғимаратты киіз үйге ұқсатып, оны ою-өрнекпен безендірсе бітті, ұлттық нақышқа сай керемет болып кеткендей түсіндіріп жатады. Шын мәнінде, бұл үрдіс тым сыңаржақтық болып танылады. Расында, егер ұлттық нақышқа сай жасағымыз келеді екен, онда өркениеті биік жұртты шынымен таңдай қақтырарлықтай, өзімізді болашақ ұрпақтың алдында ұятқа қалмайтындай етіп, іс жүзіндегі таңдаулы туындыны ғана жасауымыз керек. Жат жұрттан келген шетелдік архитекторлар белгілі бір елдің қала көрінісіне кәсіби тұрғыдан сын көзбен қарайды. Біз олардың алдында ыңғайсызданатын ұят дүние жасамауымыз керек.

Біздің қай қалаларда болсын, күмбезді ғимараттар көп. Оны таңдаулы үлгі деуге келмейді. Шын мәнінде ол қарапайымдылық пен формальдылықты ғана көрсетеді. Оны керемет бір кәсіби сәулеткерлік деп есептеудің өзі ұшқарылық болса керек.

Тарихқа жүгінсек, «1928-30 жылдары Алматыда М.Гинзбург деген белгілі сәулетші Үкімет үйін (қазіргі Жүргенов атындағы Өнер академиясын) салған кезде оның сыртқы архитектурасын еуропалық стильге негіздегенімен, ішкі құрылымын шығыстық шырайда жасап шықты. Демек, Батыс пен ұлттық құндылықтарды бір-бірінен алшақтатпай, жаңа заманауи негізге көшкенімен, жергілікті аймақтың кеңістіктік философиясын енгізе алды. Ол – қазірге дейін көпшілікке үлгі. Сондықтан ғимараттың үстіне күмбез қойып, елді алдарқатудың керегі жоқ. Осыны ЖОО саласында білім алып жатқан студенттер жете түсінсе, ертең олар басқаларға еліктемей, ғимарат саларда жергілікті жердің философиясы мен тарихын ескеретін болады» [2].

Белгілі бір өңірлік колорит өзіне ұлттық сәулет өнерін қосады. Шетелдерде архитектуралық кеңістіктің қалыптасуына жергілікті халық атсалысып отырады. Мәселен, Германияның Берлин қаласында Кройцберг деген аудан бар. Онда түріктер көп шоғырланған. Сол ауданға қандай нысан салынса да, балалар алаңы болсын, дәріхана болсын, көпір салса да, жергілікті халықпен ақылдасып барып, құрылыс жүргізеді. Тіпті кафе, мешіт, шайхана салынса да, тұрғындардың пікірі міндетті түрде ескеріледі екен.

Құрылыс жүргізілерде оған қандай материалдар қолдану керектігіне дейін араласып отырады. Олай болса, мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимаратын жобалағанда қазақ педагогтарының, тәрбиеші ұстаздардың пікірлерін біліп, осы салада көп жылғы тәжірибесі бар ғалымдармен ақылдасатын үрдісті елімізде қазірден бастап қалыптастыруымыз қажет.

Қазіргі таңда елімізде бой көтеріп жатқан әлеуметтік нысандарға, соның ішінде мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимаратының архитектурасына кәсіби сәулетшілердің көңілдері толмайды. Осы саланың маманы болғандықтан сәулетшілер оған назар аудармай тұра алмайтыны рас. Ғимараттардың көбісінің сапасыз материалдармен салынғандығын сәулетшілер ғана емес, қарапайым тұрғындар да айтып бере алады.

Германия, Қытай секілді көне мәдениеті бай елдердің ғимараттары таза табиғи материалдарды пайдаланатын көрінеді. Олар көбінесе, мектепке дейінгі балалар мекемелерінің өзін әлеуметтік нысан екендігіне қарамастан күйдірілген тас, граниттен салуды қолға алған. Әрине, сосын, сапасы жоғары, құрылысы мықты болады. Шеттен кім келсе де міндетті түрде біздің архитектурамызға назар аударады.

Егер балабақша құрылыстары қаншалықты жақсы салынса, ол біздің өз болашағымызды соншалықты құрметтейтіндігіміздің белгісі болуға тиіс. Ол үшін ең алдымен құрылыс жұмысына жасалатын бақылау барынша мықты болғаны абзал. Ол жоба

жасаған адамға байланысты емес. Тапсырыс берушінің қандай материалды қолданғанына, қаншалықты сапалы жүргізгендігіне байланысты. Ең бергісін айтқанда, бетон құйылмай жатып, арматуралар дұрыс байланды ма дегеннің өзін бақылаушы мамандар жіті қадағалауы қажет. Ал, сапа емес, ақшаны көбірек ойлап, материалдарды орынсыз үнемдеймін деп талан-таражыға салуды, жемқорлыққа, ұрлыққа жол беруді, ғимаратты тез салуға асығуды – мектепке дейінгі мекеме құрылыстары көтермейді.

Қазіргі таңда Астанада шыны ғимараттар салу кең өріс алды. Оның ішінде мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттары да баршылық. Әрине, шыны ғимараттар әсем әрі көзге тартымды болып көрінетіні рас. Оған талас жоқ. Бұл үрдістің де өзіндік технологиялық игіліктері бар. Бұл шыны сынатын болса, ол ортасынан бөлініп кетпейді. Бірден ұсақталып кетеді. Оның айналаға адамдар үшін қауіпі мен залалы салыстырмалы түрде аздау. Бірақ шыны ғимараттар қанша көрікті көрінгенімен, төзімділігі тұрғысынан келгенде нашар болатындығын мамандар ескертіп келеді.

Айталық, кез келген ғимараттың желдеткіші болуы міндетті. Сонымен қатар ауасы таза, аурасы жайлы болуы талап етіледі. Астана қаласындағы білім ордаларының бірі – Қазақ ұлттық өнер университетінің «Шабыт» ғимаратында оқитын жастар онда желдеткіш жұмыс істемесе, «түншығып кетеміз» дегенді айтады. Олай болса, алдағы уақытта елімізде мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттарының шыны материалдардан салынбауына қатты назар аударылуы керек деп білеміз.

Себебі, жас сәбилер үшін табиғи таза ауаның орны айтарлықтай. Арнайы құрылғылар арқылы орнатылған желдеткіштер оларға суық тиюге, тымауға шалдығуларына әсер етуі ықтимал.

Сондай-ақ, бүгінде Астана қаласында көп қабатты үйлердің бірінші қабатын түрлі қызмет салалары нүктелеріне, әлеуметтік нысандарға айналдыру кең етек жайып келеді. Бұл жерде ерекше атап айтарымыз, қандай ғимарат салынса да, ол бастапқы жобасынан айнымауы тиіс. Егер сәулетші астыңғы қабатын о баста балабақшаға арнаған болса, онда әңгіме басқа.

Ал, оны сауда орнына немесе тұрғын үйге лайықтап салып, кейіннен ол жобаны бұзып, балабақшаға лайықтаса, ол болуы ықтимал үлкен қауіпті шақыру деген сөз. Яғни пәтердің қабырғасын бұзып, бөлмелерді қосуға, есіксіз жерден есік шығаруға, беталды құрылыс жүргізуге қатаң тиым салынуға тиіс. Себебі, ертеңгі күні тұтастай үйдің апатқа ұшырауына немесе өзге де белгілі белгілі бір нұқсан келуі мүмкін.

«Өйткені, белгілі бір ғимарат тұрғызылар кезде оның барлығы есеппен салынады. Ал қабырға беталды бұзылса, ертеңгі күні оған салмақ түсіп, үй сейсмикалық қауіпсіздігін жоғалтады. Демек, бір пәтердің қабырғасы негізсіз бұзылды деген сөз тұтастай үйдің қирауына әкеліп соғуы мүмкін. Сондықтан бұл жағынан қатаң бақылау жүргізу қажет. Ақша табу үшін құрылыс нормаларын бұзу қылмыс болып саналады» [3].

Жоғарыда аталған ықтимал қауіптің алдын алу, әсіресе, мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін құрылыс компанияларына отандық кадрларды орналастыруға мемлекет тарапынан талап қойып, бақылауға алғаны дұрыс. Сала мамандарын сапалы дайындап шығару үшін студенттердің практикасына ерекше ден қойғанымыз абзал. Студенттер әр жылдың аяғында бес апта міндетті түрде құрылыс, сәулет компанияларында өндірістік тәжірибеден өтуі тиіс. Осы ретте жоғары оқу орындары ірі компаниялармен келісімшартқа отырғаны дұрыс. Оның өзінде бірінші курсте тәжірибеден қарапайым жұмысшы дайындасақ, уақыт өте келе кәсібилікке үйреткеніміз жөн.

Жалпы, архитектура деген ұғымның өзіне келсек, оның тарихы тым тереңде жатыр. Ежелгі дәуірде адам баласы табиғаттың қатал мінезі мен алапат қиындықтарынан қашып, бас сауғалайтын жер іздеп, күркелер тұрғыза бастаған кезеңнен саланың дамуы бастау алғанын тарих ретінде қарастырамыз. Негізгі талаптың өзі осылай қойылады.

Адамзаттың мәдени дамуының қарқындап өрістеуіне сай техника ғылымының жетілдірілуінің арқасында адам баласының барлық қажеттілігін өтеген, эстетикалық биік

талғамына сай келетін орын жай, үй құрылыс, көше, қала қажет болды. Осылайша, архитектураның негізгі категориялары болып табылатын кеңістік, үлгі модель, салмақ, өлшем, эстетика, материал, бояу, түр түс, өң мен жарық, көлеңке секілді ұғымдар пайда болып қалыптасты. Біздің жыл санауымыздың бірінші ғасырында Рим сәулетшісі Витрувиус архитектураның үш негізгі принципін анықтап, өз кітабында атаған:

Біріншіден, құрылыс берік әрі сапалы болуға тиіс;

Екіншіден, адамдардың қажеттілігін барынша өтейтін пайдалы;

Үшіншіден, эстетикалық талаптарға толықтай жауап бере алатын болғаны абзал [4,501 б].

Аталмыш қағида қазіргі таңда да архитектура теориясының негізгі принципі ретінде орын алып отыр. Соның ішінде мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттары үшін оның маңыздылығы тіпті де айтарлықтай орасан зор.

Архитектура дегеніміз сайып келгенде, ғылым, математика, технология, өнер, қоғамтану, тарихтан бастау алатын, осылардан құралған кешенді ұғым. Соның ішінде мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттарының архитектурасы әлеуметтік тапсырысты мінсіз орындайтын, даму тенденцияларды бағыттаушы, жетекші ғылымдардың бірегейі болып отыр.

Архитектура саласын дербес ғылым ғана емес, өнер ретінде қарастыра отырып, оның әлеуметтік жауапкершілігін біз мектепке дейінгі балалар мекемелерінің ғимараттарының сапасымен де сабақтастырып түсіндіруді жөн деп білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Астана ақшамы. – 2013. – 12 желтоқсан.
2. alashainasy.kz/person/24395/
3. Ақиқат. №10. – 2009. – 58 б.
4. Энциклопедия: Сен білесің бе? (Құрыст. Райымбеков Қ.Ж.) Алматы: Аруна баспасы. – 2013. – 501 б.

УДК 727.721

БАЛАЛАР ӨНЕР МЕКТЕПТЕРІНІҢ СӘУЛЕТТІК-ЖОСПАРЛАУ ШЕШІМДЕРІ.

Кембаева А.А.

kembaeva.a@mail.ru

Магистрант Сәулет-құрылыс факультеті, ЕҰУ Л.Н. Гумилев, Астана қ.,
Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекші - сәул.д., проф. Арынов К.К.

Мақалада балалар өнер мектептерін жобалағанда, ғимаратты орналастыру, оның аумағы мен территориясы, функционалдық және сәулеттік-жоспарлау шешімдеріне қойылатын негізгі талаптар қарастырылған, сонымен қатар мектептердің функционалды-жоспарлау құрылымы ұсынылған.

Мектеп оқушыларының жеке тұлға ретінде қалыптасуын өнер, шығармашылық жағынан алып қарастырсақ, көркемөнер мектептері мен өнер мектептерінің рөлі арта түседі. Балалардың жан-жақты болып дамуын, көркем эстетикалық білім және тәрбиенің формаларын таңдау көкейтесті мәселе болып табылады. Заманауи мектептердің көп бөлігі оқушылардың интеллектуалдық дамуына негізделген, оның салдарынан оқу жоспарларынан эстетикалық білім беретін пәндер ығыстырылып, балалардың көркем шығармашылық тәрбиесіне кері әсерін тигізуде.

Бүгінгі күнде Астана қаласында, 2 өнер мектебі, филиалдары бар 4 музыка және 1 сурет мектептері жұмыс істейді. Олардың көп бөлігінің жеке ғимараттары жоқ, ескі балабақша ғимараттарында, жалпы орта білім беретін мектеп ғимараттарында орналасқан.